

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Virkamiesetiikka ja korruption torjunta: Mitä jokaisen virkamiehen pitää tietää

Viraston X etiikkapäivä xx.xx.xxxx

Sisältö

- 1) Johdon puheenvuoro ja/tai ulkopuolinen puhuja
- 2) Virkamiesetiikka
- 3) Korruptiontorjunta
- 4) Yhteenveto ja jatkotoimet

Johdon puheenvuoro

Arvot ja virkamiesetiikka

Kysymys: Miten ongelmallisena pidät seuraavia toimintatapoja eettisestä näkökulmasta?

- Tulostaminen/kopiointi muuhun kuin virkakäyttöön
- Töiden epätasainen jakautuminen kollegoiden kesken
- Tiedon esittäminen valikoivasti päätöksentekoa varten
- Kollegan virheiden peittely
- Omien asioiden hoitaminen etätyön aikana

Millainen on hyvä virkamies?

- Virkamiesetiikasta on monia näkemyksiä. Esimerkiksi Euroopan tilintarkastustuomioistuimen näkemyksen mukaan ”virkamiehet [...] toimivat yleisen edun mukaisesti, hallinnoivat julkisia varoja asianmukaisesti ja ovat päätöksissään oikeudenmukaisia. Näin toimien he edistävät moitteetonta varainhoitoa ja lisäävät yleisön luottamusta julkiseen valtaan, mikä on välttämätöntä, jos halutaan, että julkisen vallan politiikat onnistuvat” ([ETT 13/2019](#)).

Keskusteltavaksi:

- Mitä tarkoittaa yleinen etu?
- Mitä on julkisten varojen asianmukainen käyttö?
- Mitä on oikeudenmukainen päätöksenteko?
- Mitä on luottamus?

Kysymys: Mitkä arvot ovat tärkeitä virastomme toiminnan kannalta?

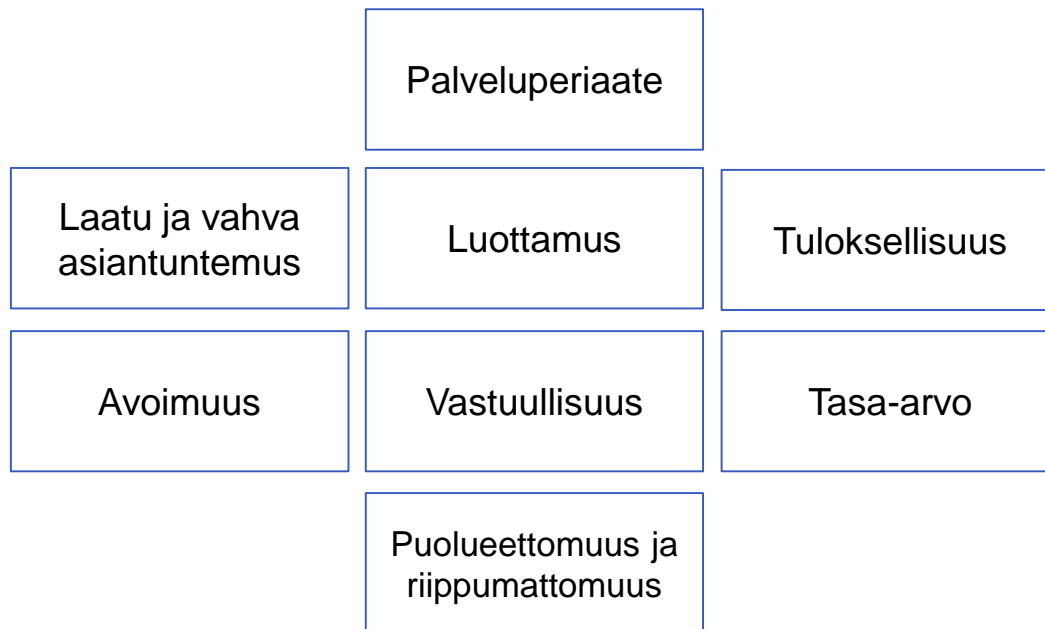
ESIMERKKI

Valtiovarainministeriön arvot ovat luottamus, avoimuus ja ratkaisuhakuisuus.

Mitkä ovat valtionhallinnon arvot?

Valtionhallinnon yhteisen arvoperustan muodostavat

Lähde: Valtioneuvoston periaatepäätös valtion henkilöstöpolitiikan linjasta 30.8.2001

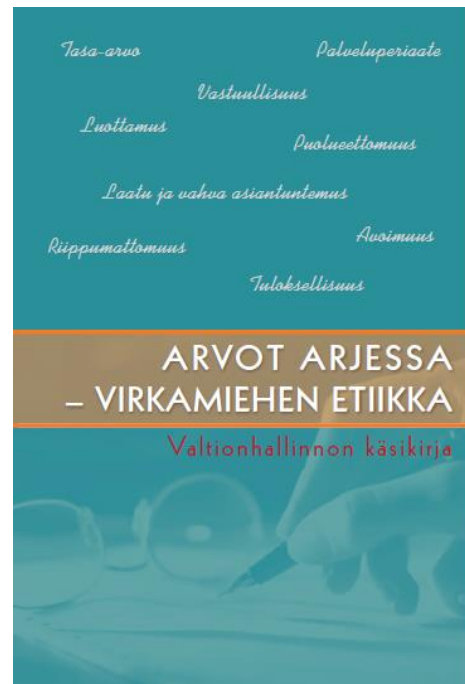
Kysymys: Kuinka hyvin valtionhallinnon yhteiset arvot toteutuvat virastomme arjessa?

- Avoimuus
- Luottamus
- Palveluperiaate
- Vastuullisuus
- Tasa-arvo
- Puolueettomuus ja riippumattomuus
- Laatu ja vahva asiantuntemus
- Tuloksellisuus

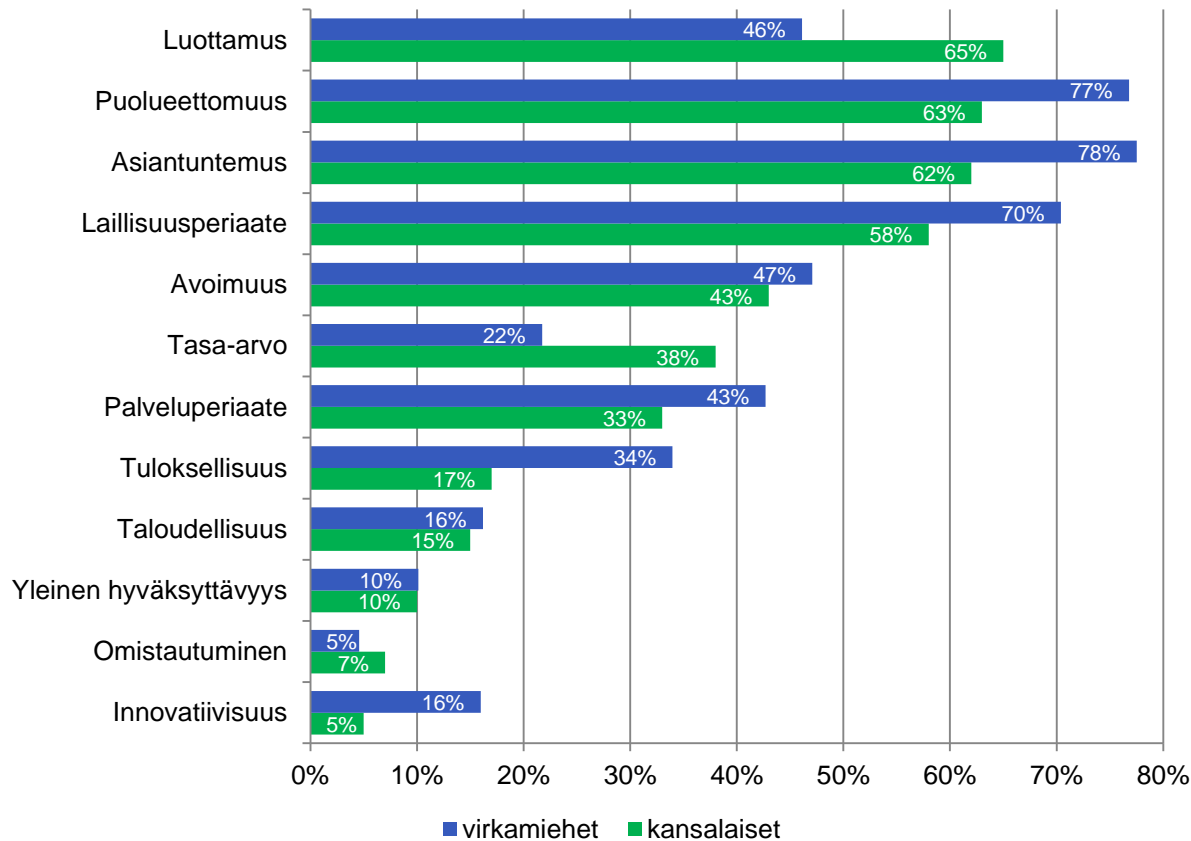
Tukea arvojen tarkasteluun: Arvot arjessa -käsikirja

- Valtionhallinnon arvoperusta
- Arvot toimintatavoiksi
- Virkamiesasemaan liittyvät oikeudet ja velvollisuudet
- Entä sitten, jos kaikki ei mene hyvin?

[Linkki teokseen](#)

Valtionhallinnon ydinarvot: Virkamiesten ja kansalaisten painotukset

- Virkamiehet ja kansalaiset pitävät kaikkia tarkasteltuja arvoja tärkeinä, painotuserot syntyvät pyydettyä valitsemaan 5 tärkeintä arvoa

- Virkamiesten ja kansalaisten käsitykset valtionhallinnon arvooperustasta melko yhteneviä

- Kansalaisille tärkeintä luottamus, virkamiehille asiantuntemus ja puolueettomuus; molemmat arvostavat perinteisiä hallinnon arvoja

- Taloudelliset arvot nähdään vähemmän tärkeinä, uusien arvojen kuten innovatiivisuuden juurtuminen hidasta

[VM 38/2016](#) (virkamieskysely)
[VM 2/2017](#) (kansalaiskysely)

Virkamieseettisten arvojen toteutuminen käytännössä 1/2

- Virkamiehet näkivät arvojen toteutuvan mallikelpoisesti arjen työssä: Tärkeimpien arvojen (asiantuntemus, puolueettomuus, laillisuusperiaate) nähdään toteutuvan erittäin hyvin, muiden tärkeiden arvojen (luottamus, palveluperiaate, avoimuus) melko hyvin.
- Kansalaiset näkevät arvojen käytännön toteutumisessa paljon parantamisen varaa: Eniten parannettavaa nähtiin hallinnon avoimuuden toteutumisessa mutta myös luottamusta, asiantuntemusta, puolueettomuutta ja palvelukykyä tulisi parantaa.

Keskusteltavaksi:

- Mistä erot virkamiesten ja kansalaisten käsitysten välillä johtuvat?
- Ovatko asiakkaat samaa mieltä kanssamme?

Virkamieseettisten arvojen toteutuminen käytännössä 2/2

”[Arvoja] käsitellään henkilöstöinfossa, mutta jotta ne alkaisivat elää, niin henkilöstö pitäisi olla niitä tekemässä. Olemme kuitenkin asiantuntijaorganisaatio”

”Näistä asioista puhutaan hyvin vähän, joten eri virkamiehillä saattaa olla erilaisia käsityksiä asioista, vaikka sinällään olisikin ohjeistettu”

Keskusteltavaksi:

- Osallistuuko meidän henkilöstömme riittävästi arvojen ja eettisten toimintaperiaatteiden muotoiluun?
- Kuinka yhtenäinen käsitys meillä on eettisistä kysymyksistä, kuten eturistiriitatilanteista (esim. sivutoimet, esteellisyys, lahjat)?

Esteellisyyssäännökset

- Virkamies ei saa osallistua asian käsittelyyn eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän on esteellinen.
- Virkamies on esteellinen muun muassa (ks. tarkemmin hallintolain 28 §):
  - Jos hän tai hänen läheisensä on asianosainen
  - Jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen läheiselleen
  - Jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu
- Virkamies ratkaisee **itse** kysymyksen esteellisyydestään.

Kysymys: Osastollenne on tarkoitus nimittää korkeakouluharjoittelija. Työkaverisi antaa tyttärensä hakemuksen sinulle, koska hoidat rekrytointia. Työkaverisi vakuuttelee sinulle, että tytär olisi juuri sopiva tehtävään. Mitä teet?

- 1) Otat hakemuksen vastaan ja lupaat kutsua tyttären haastatteluun.
- 2) Et ota hakemusta vastaan ja kerrot työkaverillesi, että tytär voi hakea tehtävää organisaation käyttämässä sähköisessä järjestelmässä.
- 3) Et ota hakemusta vastaan ja kehotat työkaverisi tyttärtä jättämään hakematta tehtävää mahdollisen eturistiriitatilanteen välttämiseksi.
- 4) Joku muu ratkaisu.

Kysymys: Työskentelet virkamiehenä ja tehtäviisi kuuluu elintarvikevalvonta ravintoloissa. Valvottavaksi ravintolaksi sinulle tulee serkkusi ravintola. Miten suhtaudut tähän?

- 1) Kerrot sukulaisuussuhteesta esimiehellesi ja jäävät itsesi valvontatehtävästä.
- 2) Et osallistu itse valvontatehtävään, mutta olet mukana päätösprosessissa toisen valvojan tekemään tarkastusraporttiin liittyen.
- 3) Osallistut valvontaan, koska et ole läheinen serkkusi kanssa eikä sinulla ei ole taloudellista intressiä asiassa.
- 4) Joku muu ratkaisu.

Virkamiesten sivutoimet

- Rajoituksen alainen sivutoimi on esim. virka- tai työsuhde muuhun työnantajaan kuin omaan virastoon.
- Myös erilaiset luottamus- ja hallintotehtävät yrityksissä tai yhteisöissä taikka elinkeinon harjoittaminen voivat muodostaa rajoitusten alaisen sivutoimen.
- Sivutoimia eivät kuitenkaan ole virkatehtäviin kuuluvat työt eivätkä sellaiset luottamustehtävät, joista henkilö ei voi kieltäytyä → jos asianomainen viranomainen määrää virkamiehen tai esittää tätä tehtävään, ei kyseessä ole lupaa tai ilmoitusta edellyttävä sivutoimi.

Lupaa ja ilmoitusta edellyttävät sivutoimet

- Pääsääntö on, että työaika käytetään vain virkatehtävien hoitamiseen.
- Sivutoimi, joka edellyttää työajan käyttämistä sivutoimeen kuuluvien tehtävien hoitamiseen, on lähtökohtaisesti kielletty ja edellyttää **sivutoimilupaa** työnantajalta.
- Työajan ulkopuolella harjoitettavasta sivutoimesta on tehtävä **sivutoimi-ilmoitus**.
- Sivutoimi ei saa vaarantaa luottamusta tasapuolisuuteen tehtävien hoidossa.
- Sallittavuutta arvioitaessa on otettava myös huomioon se, miltä sivutoimen harjoittaminen näyttää ulkopuolisen silmin:
  - Tämä koskee erityisesti ylimpiä virkamiehiä, poliiseja ja sotilaita.
- Huomioon myös hallintolain mukaiset esteellisyyssäännökset!

Pyöröovi-ilmio ja karenssi

- Pyöröovi-ilmioillä tarkoitetaan esim. virkamiesten siirtymistä julkisen sektorin palveluksesta yksityiselle puolelle ja päinvastoin.
- **Lähtökarenssi**: Karenssisopimuksessa sovitaan palvelussuhteen jälkeisestä rajoitusajasta (enintään 6 kk), jonka aikana viranomaisen voi rajoittaa virkamiehen oikeutta siirtyä toiseen palvelussuhteeseen tai tehtävään valtionhallinnon ulkopuolelle taikka aloittaa elinkeinon- tai ammatinharjoittaminen tai ansiotoimintaan rinnastettava muu toiminta.
- **Tulokarenssi**: Virkamiehen suhde aiempaan työnantajaan ja siitä mahdollisesti aiheutuva esteellisyys tulee ottaa huomioon virkamiehen palvelussuhteen aikana.
  - Virkamiehen ei tule käsitellä sellaisia edellisen työnantajansa, eikä tämän kumppanille tai kilpailijalle kuuluvia asioita, jotka vaarantavat luottamuksen virkamiehen puolueettomuuteen.

Virkamiehiä koskee virkavastuu

- Virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Esittelijä on vastuussa siitä, mitä hänen esittelystään on päätetty, jollei hän ole jättänyt päätökseen eriävää mielipidettään.
- Virkamies voi joutua oikeudelliseen vastuuseen virkatoimistaan, jos hän on rikkonut lakia tai muita virkasuhteesta johtuvia velvollisuuksiaan tai laiminlyönyt tehtäviään.
- Virkavastuu voi toteutua:
  - Virkamiesoikeudellisena vastuuna (valtion virkamieslaki)
  - Rikosoikeudellisena vastuuna (rikoslaki)
  - Vahingonkorvausvastuuna (vahingonkorvauslaki)

Koskevatko virkamiesetiikan vaatimukset myös työsuhteista henkilöstöä?

- Hyvän hallinnon periaatteet ja valtionhallinnon arvot koskevat valtion koko henkilöstöä (myös työsopimussuhteisia)
- Rikoslain virkarikossäännöksistä lahjuksen ottaminen, törkeä lahjuksen ottaminen, lahjusrikkomus, virkasalaisuuden rikkominen ja tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen soveltuvat myös valtionhallinnon työntekijään.
- Koska julkisuuslaki soveltuu viranomaisten asiakirjoihin, on myös työntekijän noudatettava sitä.

Mitä on hyvä hallinto?

- Hallintolaissa on määritelty hyvän hallinnon perusteet:
  - Hallinnon oikeusperiaatteet
    - *Tasapuolisuus*
    - *Tarkoitussidonnaisuus*
    - *Puolueettomuus*
    - *Suhteellisuus*
    - *Luottamuksensuoja*
  - Hallinnon palveluperiaate
  - Neuvonta
  - Hyvä kielenkäyttö
  - Viranomaisten välinen yhteistyö

Avoimuus ja hyvä virkakieli

- Lähtökohtaisesti viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, eli asiakirja tai sen osa voi olla salassa pidettävä vain, jos laissa on niin säädetty.
- Poikkeukset ja salassapitoperusteet säädetään laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta.
- Tietojen saamista viranomaisen toiminnasta ei saa rajoittaa ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta (julkisuus on pääsääntö).
- Hyvä virkakieli kuuluu hyvään hallintoon:
  - Kansalaisten oikeusturva paranee ja mahdollisuus osallistua yhteisiin asioihin helpottuu.
  - Viranomaisten työ tehostuu.

Virkamies sosiaalisessa mediassa

- Valtion virkamieseettinen neuvottelukunta on antanut 15.6.2016 suosituksen [Virkamies sosiaalisessa mediassa.](#)
- Virkamiehen on kaikessa vuorovaikutuksessa säilytettävä hyvät käytöstavat ja ehdottomasti vältettävä esittämästä henkilöitä tai ryhmiä koskevia hyvien tapojen vastaisia huomioita tai näkemyksiä.
- Sosiaalisessa mediassa viestien tulkinta voi vaihdella, koska viesteillä on suuri ja hajanainen vastaanottajakunta → virkamiehen on oltava erityisen huolellinen ja harkitseva viestiessään sosiaalisessa mediassa.
- Kun virkamies käyttää sosiaalista mediaa omalla ajallaan ja yksityishenkilönä, hänen on syytä muistaa oma asemansa ja vastuunsa virkamiehenä.

Kysymys: Mihin havaitsemiisi toimintatapoihin virastossamme tulisi puuttua?

- Vaikeaselkoisen kielen käyttö
- Esteellisyyskysymykset
- Syrjintä
- Epäasiallinen suosinta
- Tiedon pimittäminen
- Ratkaisun tekeminen ilman kunnon valmistelua
- Tiedon väärinkäyttö tai peukalointi
- Työpaikkakiusaaminen
- Henkilökohtaisten asioiden hoitaminen työajalla
- Epäasiallinen puhetapa
- Epäasiallinen lobbaus

Epäeettiseen käyttäytymiseen puututtava

- Etiikkaa koskevat normit ja ohjeet eivät ole tehokkaita ilman asianmukaista valvontaa ja seuraamusjärjestelmää - valvonnan tason tulee vastata riskin tasoa.
- 57 % virkamiehistä oli sitä mieltä, että heidän virastossaan ei ollut käytössä menetelmiä, joiden avulla väärinkäytökset tai muu epäeettinen käyttäytyminen olisi mahdollista tuoda esille [VM 38/2016](#) (virkamieskysely).

Keskusteltavaksi:

- Tukeeko meidän virastomme eettistä käyttäytymistä?
- Miten virastomme suhtautuu epäeettiseen käyttäytymiseen, onko meillä nykyisellään riittävät välineet puuttua siihen?
- Kenelle epäeettisen käyttäytymisen voi tuoda esille?

Korruption torjunta

Korruptio on vaikutusvallan väärinkäyttöä edun tavoittelemiseksi

- Korruptio on piilorikollisuutta – vain murto-osa tapauksista tulee ilmi.
- Osa korruption muodoista on määritelty rangaistavaksi rikoslaissa – tuomittavien tekojen lisäksi voi olla moitittavia ja epäeettisiä tekoja.
- Esimerkkejä: Lahjonta, petos, kavallus, virka-aseman väärinkäyttö, sisäpiiritiedon väärinkäyttö, suosinta, kartellit.

Kysymys: Mielestäni korruptiota esiintyy:

- Valtionhallinnossa
- Kunnallishallinnossa
- Yksityisellä sektorilla
- Omassa virastossani

Miten korruptio voi ilmetä?

Lahjusten antaminen
ja vastaanottaminen

Eturistiriidat ja
kaksoisroolit

Kartellit ja kilpailulain
vastainen toiminta

Pyöröovi-ilmiö

Asiaton vaikuttaminen toisen
henkilön päätöksiin

Lähipiirin suosiminen

Kysymys: Korruptio ilmenemismuodoittain

Kuinka laajana ongelmana pidät seuraavia korruption ilmenemismuotoja valtionhallinnossa?

- 1) Lahjusten antaminen ja vastaanottaminen
- 2) Eturistiriidat päätöksenteossa
- 3) Pyöröovi-ilmiö
- 4) Lähipiirin suosiminen

Vieraanvaraisuus, edut ja lahjat

- VM on antanut ohjeen [Vieraanvaraisuudesta, eduista ja lahjoista](#) sekä [ohjeen ulkopuolisten tahojen kustantamista matkoista](#).
- Virkamieslain 15 §:n mukaan virkamies ei saa vaatia, hyväksyä tai ottaa vastaan etua, jos se voi heikentää luottamusta virkamieheen tai viranomaiseen.
- Rikoslaissa kriminalisoidaan lahjan tai muun edun vastaanottaminen ja antaminen tiettyjen olosuhteiden vallitessa.
- Tavanomaisen ja kohtuullisen vieraanvaraisuuden vastaanottaminen ei yleensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta virkatehtävien asianmukaiseen hoitoon.
- Rangaistavaa on lahjan tai edun antaminen ja vastaanottaminen palvelussuhteessa olevien vaikutusmahdollisuuksien vuoksi.

Kysymys lahjan vastaanottamisesta

- Yksikkönne järjestää vuosittain kehittämispäivät, joiden järjestämisestä olet vastuussa. Kehittämispäivät on pidetty kahtena viime vuonna samassa paikassa. Paikallisen ravintolan omistaja antaa sinulle kehittämispäivien jälkeen lahjakortin ravintolaan kiitokseksi siitä, että koko yksikkönne on kahtena viime vuotena käynyt hänen ravintolassaan illallisella. Otatko lahjakortin vastaan?
- 1) Kyllä, jos kutsun myös työkavereita yksiköstäni syömään.
- 2) Kyllä, otan lahjakortin ilomielin vastaan.
- 3) En, kiitän ravintolan omistajaa, mutta kieltäydyn lahjakortista.
- 4) Joku muu ratkaisu.

Kysymys: Tiedätkö, mitkä ohjeet/säännöt virastossasi on koskien lahjojen vastaanottamista?

- Kyllä
- En
- Osittain

Korruptio Suomessa

- Korruptiosta vapaita maita ei ole. Huolimatta hyvästä maineesta ja kansainvälisten järjestöjen mittauksista myös Suomessa esiintyy korruptiota eri muodoissa – joka ei välttämättä näy indekseissä.
- Suomessa ongelmana pidetään esimerkiksi suosintaa ja hyvä veli -verkostoja, rakenteellista korruptiota.

Korruption riskisektorit Suomessa

Tutkimusten mukaan Suomessa korruptioriskejä esiintyy seuraavilla aloilla:

- Rakennusala ja kaavoitus - yhdyskuntasuunnittelu
- Julkiset hankinnat
- Poliittinen rahoitus ja päätöksenteko – poliittiset virkanimitykset
- Kehitysyhteistyö
- Urheilu

Kysymys: Tiedätkö miten voit omassa virastossasi ilmoittaa havaitsemastasi epäeettisestä käyttäytymisestä?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa.

Korruptionvastainen toiminta Suomessa

– Mitä meidän virastomme voi tehdä?

- Korruptioepäilystä voi kertoa esimerkiksi sisäisen tarkastuksen yksikölle tai omalle esimiehelle.
- Aina organisaation sisäinen ilmoittaminen ei ole hyvä keino esimerkiksi tilanteessa, jossa oma esimies on osallisena väärinkäytöksessä. Silloin asiasta kannattaa ilmoittaa ulkopuoliselle taholle.

Korruptiontorjunta virastotasolla

- Laillisuusperiaate
- Eettiset ohjeet / käytännesäännöt (code of conduct)
- Henkilöstön kouluttaminen ja sitoutuminen
- Johdon esimerkki
- Avoimuus
- Korruptiotietoisuus – riskien kartoittaminen organisaatiossa
- Kanavat väärinkäytöksistä ilmoittamiseen
- Sisäinen tarkastus / etiikkayhdyshenkilö

Korruptiontorjunta yksilötasolla

- Laillisuus ja eettisyys omassa toiminnassa – yksilön integriteetti
- Avoimesti toimiminen ja tiedon jakaminen
- Eturistiriitojen ja kaksoisroolien välttäminen
- Tasapuolinen kohtelu – yhteistyökumppanit, tuttavat, sukulaiset ovat samalla viivalla muiden kanssa
- Väärinkäytöksistä ilmoittaminen – väärinkäytösten hiljaista hyväksyntää ei pidä hyväksyä

Mahdollisia korruption tunnusmerkkejä

Tiedon
pimittäminen
päätöksenteossa

Huomattavan
suuret
maksusuoritukset

Kyseenalaiset
laskut

Sukulaisten tai
tuttavien
suosiminen

Keskitetty valta –
puutteellinen
valvonta

Suorahankinnat
vastoin ohjeita

Perusteettomat
hankinnat

Eturistiriidat

Puutteet ja virheet
talousraportoin
nissa

Sama
palveluntarjoaja
kilpailutuksesta
toiseen

Korruptiontorjunta.fi -sivustolla lisää tietoa

- Mahdollisuus ilmoittautua korruptionvastaiseen kampanjaan:

www.korruptiontorjunta.fi/eikorruptiolle

- Mahdollisuus testata oma työpaikka sivustolla

<https://korruptiontorjunta.fi/testaa-tyopaikkasi>

▪

Kysymys: Millä tavoin virastossamme tulisi edistää virkamiesetiikkaa ja korruption torjuntaa?

- Ohjeistuksen täsmentäminen
- Arvoja ja etiikkaa koskevan koulutuksen lisääminen
- Johdon omalla käytöksellään antama esimerkki
- Oman, väärinkäyttöksiin liittyvän ilmoituskanavan perustaminen
- Johdon ja henkilöstön väliset keskustelut
- Oman, virastokohtaisen toimintasäännön (code of conduct) luominen
- Etiikkayhdyshenkilö omassa virastossa

Viraston johdon loppupuheenvuoro

Lisätietoa

- www.vm.fi/valtio-tyonantajana/virkamiesoikeus/arvot-ja-virkamiesetiikka
- www.korruptiontorjunta.fi
- www.eoppiva.fi/koulutukset/virkamiesetiikkaa-kaytannossa/
- [OECD-suositus](#)

Kysymys: Miten etiikkapäivää voisi parantaa?

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Kiitos osallistumisesta!

